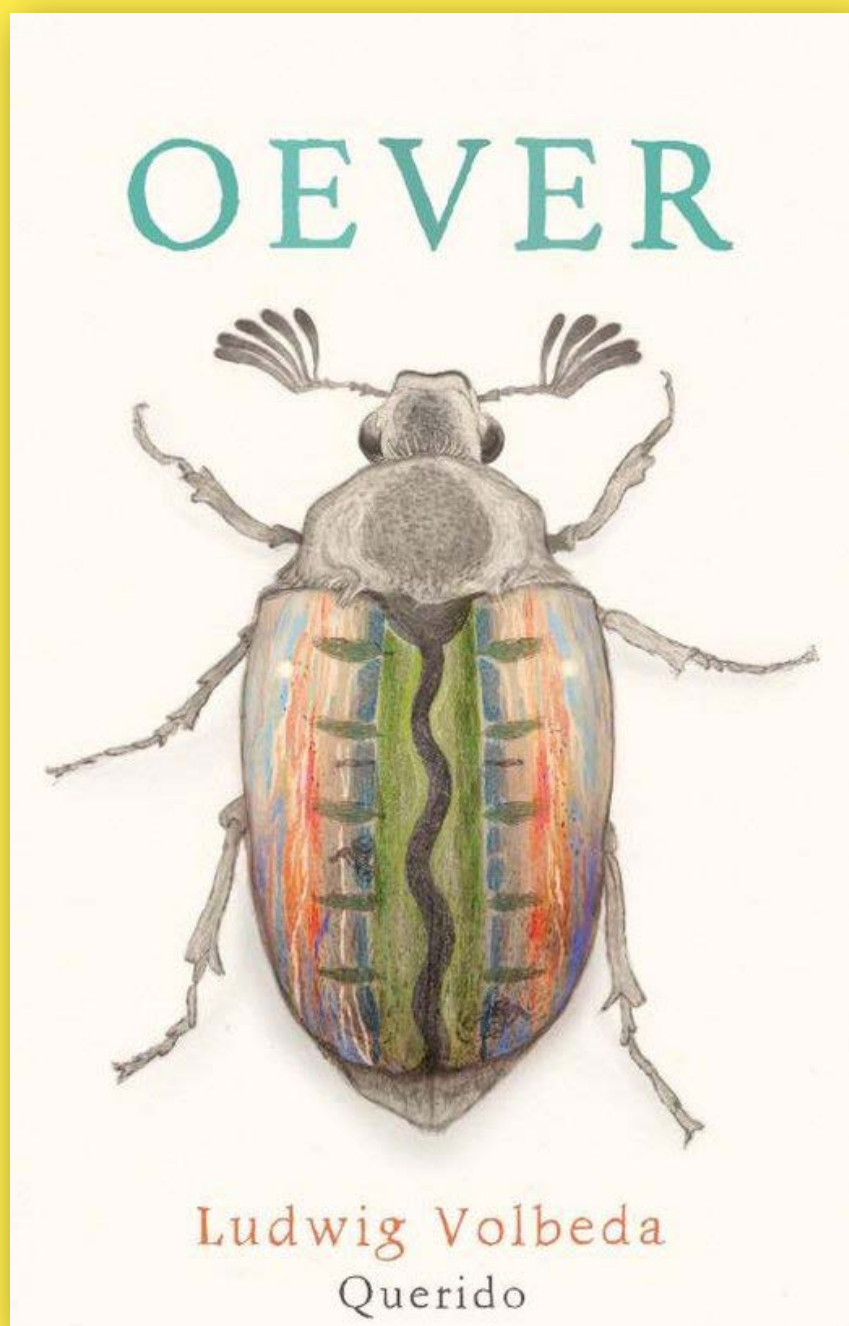

LESBRIEF

BIJ **OEVER**
VAN **LUDWIG VOLBEDA**

Jonge Jury 2026

LEESFRAGMENT 1

Oever van Ludwig Volbeda

Jip heeft vanuit school de opdracht gekregen
om een zelfportret te tekenen. Voor iemand die
zo goed kan tekenen zou dat een eitje moeten zijn.
Toch krijgt Jip het niet voor elkaar.

Donderdag

Kijk.
Dit is mijn tekening van gisteren.
Mooi zelfportret hè?

I.

Mijn vader zegt altijd dat je met een raam open moet slapen, dan kunnen je zorgen wegwaaien.

Klopt niks van. Ik heb nog steeds een rothumeur.

Natuurlijk heb ik een rothumeur.

Het is een rotopdracht.

Zuig de inkt op en stop hem maar terug in de potjes, maak van het papier weer bomen en geef mijn lichaam aan de grond. Dan groeit er uit mijn hoofd een eikenboom waar galwespen op afkomen, die galappels maken op de bladeren, waar later weer inkt van gemaakt kan worden, die de *volgende* tekenaar boos op het papier smijt als zijn zelfportret niet lukt.

2.

Sorry. Ik zal proberen minder boos te zijn.

3.

Maar het is toch ook een rotopdracht?

Ik mag van mijn ouders niet schelden thuis maar dit papier is mijn thuis en hier bepaal ik de regels. Dus fuckfuckfuckfuck. Ja toch?

Wat doe jij als je boos bent?

Sla je met deuren?

Vast niet.

Je lijkt te zacht om zo boos te worden. Als de andere jongens op school 6H-potloden zijn, dan ben jij een 2B-potloodje.

Of misschien zelfs een stukje pastelkrijt.

4.

Weet je wat het is?

Een slecht cijfer voor tekenen is een *probleem*. Ik twijfel nog of ik later biologie wil studeren of naar de kunstacademie ga. Daarom wil ik voor de zekerheid alvast *echte* tekenlessen volgen op een *echte* kunstacademie. Zodat ik een portfolio opbouw en later eventueel toelating kan doen.

Mijn moeder vindt dat niet zo'n goed idee. Mijn vader vónd het een goed idee, totdat mijn moeder hem eraan herinnerde dat ik ook gestopt was met de tekenlessen op donderdagavond. Toen vond hij het opeens een *neutraal* idee. In de ideeënwisskunde vormen een neutraal idee en een slecht idee samen een slecht idee.

Ik sputterde tegen, *en wat als ik heel hoog sta voor tekenen? Een negen of zo?*

Dat zien we dan wel weer, zeiden mijn ouders. Waarschijnlijk dachten ze dat het me toch niet zou lukken. Inmiddels denk ik dat ook.

Ik ben bang dat ik straks een zes sta. En een zes is een negen die van teleurstelling is omgevallen.

5.

Ooit zat ik op ballet.

Ha-ha, ja echt.

Totdat mijn ouders naar een balletuitvoering kwamen kijken en zelf ook zagen dat het beter was als ik iets anders zou gaan doen.

Halverwege het jaar mocht ik gelukkig wisselen.

Het werd tekenen.

Ken je dat mooie gebouw op het plein, naast die kroeg die nooit open is? Op die zolder werden tekenlessen gegeven. De eerste keer dat ik op een kruk achter een tekentafel ging zitten, voelde raar.

Ik voelde me thuis.

De zolder rook naar iets dat ik nu terpentijn en inkt kan noemen, maar toen nog gewoon *iets lekkers* was.

De laatste moeder gaf de jongen naast me een zoen op zijn haar en vertrok.

En toen, stilte.

Of, een klein geluid.

Een vlieg die zich tegen de ruit aan smeed.

Ik legde mijn wang even op het warme hout en spiekte naar de kinderen aan de overkant van de kring. Ze keken strak voor zich uit. Iemand duwde zijn knieën tegen de onderkant van de tafel. De jongen rechts van me kneep met zijn handen in het hout, zijn pezen stonden strak.

De tekenleraar, die zich eerder als meneer Mats had voorgesteld, stroopte zijn mouwen op, liep naar het midden van de cirkel en legde een appeltje op een kruk.

Ons stilleven.

Daarna snelde hij naar de deuropening. Ik dacht dat hij de deur dicht ging doen maar hij liep gewoon dóór, de deur uit, zo de trap af. Het gekraak van de treden werd zachter en zachter. De dreun van de zware voordeur galmde door het trappenhuis naar boven.

En toen?

Niks.

Een vlieg die in zijn pootjes wreef.

Iedereen gluurde afwisselend naar elkaar en naar het stilleven. De jongen rechts van me stond op en liep naar het midden van de cirkel. Hij pakte het appeltje van de kruk, woog het in zijn hand, bekeek het aandachtig.

En smeeet het zo hard als hij kon tegen de muur kapot.

BWAF.

De les was begonnen.

6.

Eigenlijk is het best knap dat ik nog drie jaar lang op tekenles heb gezeten. Raar is dat toch, dat je altijd pas *achteraf* denkt van, *hoe heb ik dat zo lang kunnen volhouden?* Zoiets zei mijn oma trouwens ook ooit over opa.

Nou ja.

Ik bleef naar tekenles gaan omdat ik iets leerde.

Zo leerde ik dat tekenen ook ballet is, maar dan bijna zonder lichaam, alleen maar met een hand. En hoe je zo onopvallend mogelijk kan tekenen. Door bijvoorbeeld je arm voor je op het papier te leggen, zodat niemand mee kan kijken. En als iemand je heeft gezien en toch een gum naar je hoofd smijt, hoe je kan doen alsof je een stilleven bent.

En ik leerde ook hoe belangrijk het is goed na te denken over wie je om je heen hebt. Bij tekenles moest je zo ver mogelijk bij Esmé vandaan blijven, niet in de buurt van Mehmet gaan zitten als hij al bij Sven zat en vooral *nóóit*, maar dan ook *nóóit* een kruk naast Hidde kiezen.

Ik leerde er niet alleen kijken, maar ook luisteren. Ik leerde welk geluid er in alles opgesloten ligt en hoe het klinkt als dit wordt bevrijd. Na een paar weken herkende ik zonder op te kijken het geluid van een opgezette fazant die tegen de lamp aan werd gesmeten, en hoe het klinkt als iemand een stukje kneedgum met een blaaspijpje in zijn gezicht geschoten krijgt.

En ik leerde ook hoe je iets kan horen zonder te luisteren. Dat klinkt misschien een beetje vaag. Ik bedoel, ik kwam er bij tekenles achter hoe je kan ontsnappen in je eigen hoofd. Hoe daar altijd een tekentafeltje voor je klaar zal staan, zelfs als iemand naast je de echte tafel in brand probeert te steken met een stukje verfdoek, wat terpentijn en een aansteker.

Daarom bleef ik zo lang naar tekenles gaan.

Omdat tekenen leuk is.

Ondanks tekenles.

7.

Tegen het einde van de les kwam meneer Mats weer terug, poetste hier en daar met een smerige verfdoeke wat strepen van onze wangen af, gooide de papieren met scheldwoorden erop in het rekvisietenhok en pakte uit een droogrek wat achtergelaten tekeningen van andere groepen of maakte soms snel zelf wat krullen op papier. Die tekeningen verdeelde hij over de tafeltjes van kinderen die echt *niets* hadden gemaakt.

De les was voorbij.

We liepen met opgerolde vellen papier onder onze arm de trap af, naar onze fiets of een ouder in een auto die buiten met knipperlichten in de regen half op de stoep geparkeerd stond te wachten.

Het had zo jaren kunnen doorgaan.

Totdat ik een keer bij oma bleef eten en ik te laat was.

Met een hol gevoel rende ik de trap op en bleef in de deuropening staan uithijgen.

Er was nog maar één plek vrij.

Naast Hidde. Zo onopvallend mogelijk schoof ik op

het krukje naast hem. Hij was met een stanleymes *tekenen* = *saai* in het tafelblad aan het krassen, keek even kort opzij en grijnsde. Nadat hij aan het einde van de les mijn tekening onder mijn handen vandaan griste en met een grijns 'Jip? Is dat eigenlijk een jongens- of een meisjesnaam?' zei, wist ik dat het tijd was om te stoppen met tekenles.

8.

Ik ben tot de conclusie gekomen dat ik geen kunstenaar ben. Kunstenaars maken al sinds duizenden jaren zelfportretten, maar mij lukt het niet, *dus* ik ben geen kunstenaar. Zei ik duizenden jaren?

Waarschijnlijk nog veel langer dan dat.

Zaten er zelfportretten tussen de grotschilderingen? Dat de oermensen zich voor een tentoonstellingsopening in bontvellen uitdosten en lippenstift van rode bessen opsmeerden en dan in het licht van fakkels langs de rotswanden schuifelden en tegen elkaar zeiden, 'ja hoor, Gnarf heeft zichzelf wéér helemaal voor-aan getekend.'

O wacht, je hebt natuurlijk wel een spiegel nodig voor een zelfportret. Wanneer is de spiegel uitgevonden? Is het eerste zelfportret dan zó oud? Of zijn de eerste zelfportretten gemaakt aan de hand van beschrijvingen? Dat er een vriend naast de kunstenaar ging zitten die af en toe iets zei als, 'nee, gróter, je neus moet écht veel en veel groter.' Of, 'nee, dat moedervlekje moet nog iets hoger.'

Is het dan nog wel een zelfportret?
Hoe dan ook.
Ik kan het niet.

9.

Mijn moeder zei net dat ik als ik zo'n rothumeur blijf houden, ik maar beter even naar buiten kan gaan. Misselijk van haar, dat ze een bevel verstoppt in een voorstel. Alsof ik *nee* mag antwoorden. Alsof dat een optie is.

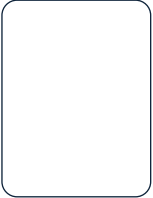
LESMATERIAAL BIJ OEVER VAN LUDWIG VOLBEDA

OPDRACHT 1 ⌚ 20 min. (incl. leestijd)

Lees het eerste fragment. In dit fragment kruip je in de gedachtewereld van Jip, de ik-verteller van het verhaal.

- Noteer drie gedachten van Jip die je herkent, die je zelf ook weleens hebt.
- Noteer drie gedachten van Jip die ver van je afstaan, die je niet zo goed begrijpt.
- Welk beeld krijg je van Jip? Benoem het uiterlijk, positieve en negatieve karaktereigenschappen en de omgang met anderen.
- Jip kan wel een steuntje in de rug gebruiken. Schrijf een kaart naar Jip waarin je probeert Jip op te vrolijken en positiever naar zichzelf te laten kijken. Verwijs in je tekst naar gebeurtenissen uit het fragment.

 OPDRACHT 2 ⌚ 30 min.

Werk samen met een klasgenoot.

Hieronder zie je enkele uitspraken uit het fragment.

Mooi zelfportret, hè? (p. 127)

Als de andere jongens op school 6H-potloden zijn, dan ben jij een 2B-potloodje. (p. 131)

In de ideeën-wiskunde vormen een neutraal idee en een slecht idee samen een slecht idee. (p. 132)

En een zes is een negen die van teleurstelling is omgevallen. (p. 133)

Zoiets zei mijn oma trouwens ook ooit over opa. (p. 136)

Ik bedoel, ik kwam er bij tekenles achter hoe je kan ontsnappen in je eigen hoofd. (p. 137)

Daarom bleef ik zo lang naar tekenles gaan.

Omdat tekenen leuk is.

Ondanks tekenles. (p. 137)

O wacht, je hebt natuurlijk wel een spiegel nodig voor een zelfportret. (p. 140)

- Wat bedoelt de schrijver met elke uitspraak?
- Welke uitspraak vinden jullie moeilijk te begrijpen? Waarom?
- Welke uitspraak vinden jullie het mooist? Waarom?
- Neem de mooiste uitspraak als startpunt voor een eigen gedicht of lied met als titel *Zelfportret*.

LEESFRAGMENT 2
Oever van Ludwig Volbeda

6.

Stel je dit voor.

Op een lome zondagmiddag pak je een rommelkom en kiep je die om op tafel. Er rollen wat dingetjes af, je raapt ze op, legt ze terug bij de rest en je begint de boel te sorteren. De pennen gaan naar het pennenbakje, de knoopjes leg je opzij en naai je eindelijk weer vast aan dat overhemd, de sleutelhanger die je als souvenir hebt gekocht maak je met een spijkertje vast aan de muur in de wc naast de vakantiefoto's, het luciferdoosje gaat naar de keuken, de knikkers gooi je in een speelgoedton op zolder, etc.

En dan?

Er blijft altijd iets over.

Een dingetje dat zich niet thuis laat brengen. Wat is het? Je houdt het dingetje tussen je vingertoppen, draait het opnieuw en opnieuw in je hand maar je weet niet waar je het laten moet.

Het is een restje.

Weet je wat ik dacht?

Dat ik zo was.

Zo'n restje.

Want toen halverwege de basisschool opeens de jongens en de meisjes zich als vanzelf in twee groepjes splitsten, bleef ik over.

Ik ga je niet vertellen hoe het voelde om een restje te zijn.

Maar ik kan je wel een verhaal vertellen.

Het is speciaal voor jou, omdat het over scheikunde gaat, jouw beste vak. Ergens las ik dat scheikundigen elkaar vroeger konden herkennen aan een litteken op hun hand. Dat komt daar door het breken van broos glaswerk uit het laboratorium, de dunne erlenmeyers en de reageerbuisjes. Het gebroken glas snijdt ze op een bepaalde plek in de handpalm. Ze voelen het als ze elkaar op een verjaardag of borrel de hand schudden.

Een geheim herkenningsteken voor scheikundigen.

Ik wilde jarenlang dat ik zoiets had.

Ik wilde dat er een teken was voor de restjes. Want als ik niet het enige restje ben, hoe kunnen wij elkaar dan herkennen? Misschien kunnen we een gaatje boren door de onbruikbare gummetjes en ze met de knoopjes zonder jas aan een touwtje rijgen en om onze nek dragen? Zodat we elkaar snel kunnen vinden, op school of in een winkelstraat? Zodat we naar elkaar toe kunnen rennen als we horen dat iemand aan ons vraagt of we jongens of meisjes zijn, zonder het antwoord te willen horen? Zodat we naast elkaar kunnen staan als

we iemand, 'ik begrijp het niet' horen zeggen, en dat
wij dan kunnen zeggen, 'maar ik wel.'

7.

Toen de jongens en de meisjes in twee groepjes uiteenvielen, bleef ik over.

Totdat Oever bij ons in de klas kwam.

Ik hoefde alleen maar met hem mee te doen, mee te rennen, een trui van hem te lenen, mezelf ook vast te klemmen in de glijbaan.

Het voelde alsof ik stiekem was overgelopen.

‘Wist je dat jouw naam ook een jongensnaam is?’ vroeg hij, de eerste keer dat we dwars in de glijbaan lagen. Hij deed voor hoe je van je naam een gezichtje maakt. Je gaat op je kop in de buis hangen, schrijft je naam, draait je dan weer terug en tekent totdat je een gezichtje ziet.

Maar ik zag opeens iets anders in mijn naam.

Een mogelijkheid.

Mijn naam veranderde in een *wat als*.

Mijn naam veranderde in een trui die ik misschien geleend had, maar die ik ook nooit meer uit wilde trekken. Snap je dat? Dat ik daar zo ongelooflijk blij van

8.

Het klopt niet.

Het klopt niet dat ik me nog eerder een meikever,
leegte, een steen, onkruid, de kleur blauw, een verla-
ten huisje, een mislukking, een robot, een koekoek,
een geheim opgroeiend in een vliesje van kalk, dat ik
me dat allemaal nog méér voel dan een meisje.

Ergens wist ik het altijd al. Dat ik geen meisje ben.

Dat ik een jongen ben.

Het zat gewoon tussen kwijt en bewaard in.

OPDRACHT 3 ⌚ 30 min. (incl. leestijd)

Lees het tweede fragment. Jip begint dit fragment met een vergelijking.

- Jip voelt zich een restje, dat bij het opruimen overblijft, omdat het in geen enkel laatje past. Wat voor een gevoel krijgt Jip hierdoor?
- Herken jij dat gevoel, dat je ergens tussenin staat, dat je niet weet bij welke groep je eigenlijk hoort of welke persoon je nu liever vindt?
- Hoe kun je het beste omgaan met dat gevoel, denk je? Waarom is dat een goede manier?
- Jip bedenkt een teken waarmee mensen die met hetzelfde te maken hebben elkaar kunnen herkennen: een gummetje aan een touwtje om je nek. Welk teken zou jij willen gebruiken? Teken hieronder jouw ontwerp:

OPDRACHT 4 ⌚ eigen invulling

Werk samen met een klasgenoot.

Maak een korte documentaire van vier tot zes minuten waarin je vijf mensen interviewt over een zelfportret.

- Bedenk wie je wilt interviewen. Het liefst zijn het vijf mensen van verschillende leeftijden.
- Bedenk hoe je de opnames maakt. Wees creatief!
- Stel vragen als:
 - Hoe zou een door jezelf gemaakt zelfportret eruitzien en waarom?
 - Wat hoop je dat anderen zien als ze naar dat zelfportret zouden kijken? Waarom?
 - Kijk je ook zo naar jezelf?
 - Kan zo'n zelfportret volgens jou iets zeggen over jouw identiteit? Waarom?
- Natuurlijk mogen jullie doorvragen of andere vragen toevoegen.
- Bedenk hoe je fragmenten uit *Oever* kunt toevoegen aan jullie documentaire.
- Voeg de opnames samen, voeg fragmenten uit *Oever* toe, bewerk alles en zorg zo voor een mooie, korte documentaire over zelfportretten en identiteit.
- Laat jullie documentaire zien aan klasgenoten. Wat vinden zij van de uitwerking?

JONGE JURY DOORLEESTIPS

Genoten van dit boek? Dan wil je deze niet missen:

Neem nooit een beste vriend - Erna Sassen (2022)

Jimi Fender Johnson - Buddy Tegenbosch (2023)

Met andere ogen - Esther Walraven (2024)